

Кужелєв М.О., Житар М.О.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України. Представлені особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України та з урахуванням практичної потреби, які враховують принципи, складові, методи та інструменти. Зазначено, що метою, яку необхідно досягти в Україні на основі оптимізації фінансової політики, може стати комплексний вплив всіх її складових на розвиток реального сектора національної економіки.

Ключові слова: *фінансова політика держави, бюджетна політика, фінансова стратегія, фінансові ресурси.*

Кужелєв М.А., Житарь М.О.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены особенности формирования государственной финансовой политики в условиях европейской интеграции Украины. Представлены особенности формирования государственной финансовой политики в условиях европейской интеграции Украины и с учетом практической потребности, которые включают принципы, составляющие, методы и инструменты. Отмечено, что целью, которую необходимо достичь в Украине на основе оптимизации финансовой политики, может стать комплексное воздействие всех ее составляющих на развитие реального сектора национальной экономики.

Ключевые слова: *финансовая политика государства, бюджетная политика, финансовая стратегия, финансовые ресурсы.*

Kuzheliev Mykhailo, Zhytar Maksym

CHARACTERISTICS OF FORMATION OF THE STATE

FINANCIAL POLICIES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

The article describes the features of the formation of the state financial policy in the context of European integration of Ukraine. The features of formation of the state financial policy in the context of European integration of Ukraine, taking into account the practical requirements, which include the principles that make up, methods and tools. It was noted that the goal to be achieved in Ukraine on the basis of a financial policy optimization, can be a complex effect of all its components in the development of the real sector of the national economy.

Keywords: *financial policy of the state, fiscal policy, financial strategy, financial resources.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах нестабільного становища економічної системи України вирішення фінансових питань є значним важелем її стабілізації та сталого економічного і соціального розвитку регіонів, так і держави в цілому. В контексті цього, фінансова політика повинна стати дієвим інструментом регулювання соціально-економічних процесів суспільства та виступити основним важелем впливу на реалізацію сучасних системних економічних реформ в Україні, особливо в умовах європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми, пов'язані з особливостями формування державної політики є предметом постійного дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, серед зарубіжних науковців можна виділити С. Бейкера, Б. Вейсрода, М. Герке, Ф. Кагана, О. Каліберда, О. Кауфмана, Д. Кловланда, О. Танзі, Е. Фейга, І. Фішера, В. Шефера, Ф. Шнайдера. Вагомий внесок у розвиток засад державної фінансової політики здійснили вітчизняні науковці: Т.Боголиб, В. Геєць, М. Крупка, Л.Лисяк, І. Лук'яненко, Ю. Наконечна, О. Осипов, В. Опарін, С. Панчишин, Ю. Пасічник, В. Плиса, В. Федосов, В. Франчук, І. Чугунов та інші.

У результаті виконаного аналізу наукового доробку вітчизняних і зарубіжних науковців зроблено висновок, що окремі проблеми, пов'язані з

теоретичними та практичними аспектами формування державної фінансової політики, особливо в умовах європейської інтеграції України, залишаються недостатньо вирішеними, тому формування ефективної фінансової політики на нинішньому етапі є актуальним завданням.

Мета статті. Мета статті полягає в дослідженні особливостей формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Більшість вчених-економістів вважають, що державна фінансова політика це складова частина економічної політики держави, представляє собою систему заздалегідь визначених і затверджених заходів, форм і методів мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів державними інститутами з метою виконання державою своїх функцій у відповідності зі стратегічними і тактичними цілями її економічного і соціального розвитку. Вона об'єднує в собі об'єктивні фінансові відносини конкретизовані у вигляді загальнодержавних планів і програм, управлінські рішення, які виникають в процесі формулювання і впровадження в дію стратегії функціонування і розвитку державних фінансів.

Доцільно погодитись з думкою Запатріной І.В., що фінансова політика держави включає такі ланки: [1]:

- вироблення науково обґрунтованих концепцій (системи поглядів) розвитку фінансів, що формуються на основі вивчення вимог економічних законів, усестороннього аналізу розвитку господарства, перспектив розвитку економічних відносин, потреб населення;
- визначення основних напрямів використання фінансів на перспективу та на поточні потреби, при цьому враховують шляхи досягнення поставлених цілей, передбачених економічною політикою, а також міжнародні фактори, можливості зростання фінансових ресурсів;
- здійснення практичних дій для досягнення поставлених цілей.

Виходячи з приведених ланок державної фінансової політики, її основні завдання в умовах європейської інтеграції можна сформулювати наступним чином:

- формулювання, розвиток і підтримка функціонування фінансового механізму виходячи із цілей і стратегій фінансової політики;
- забезпечення належного регулювання, стимулювання і контролю за економічними і соціальними процесами, використовуючи фінансові методи;
- створення умов для максимізації обсягів фінансових ресурсів, які формуються державою;
- реалізація механізмів раціонального розподілу і використання сформованих фінансових ресурсів;
- налагодження ефективної системи управління державними фінансами.

Як відомо ще у березні 2010 року у Брюсселі була схвалена нова європейська стратегія економічного розвитку на наступні десять років – «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого й всеосяжного росту». В рамках цієї стратегії було встановлено три основні фактори зміцнення економіки, а саме: розвиток економіки, заснований на знаннях і інноваціях; стійке зростання, створення економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів, екології та конкуренції; всеосяжне зростання, сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної й територіальної згоди. Виходячи з цих факторів зрозуміло, що головною метою цієї стратегії, на яку слід орієнтуватись Україні, є підвищення продуктивності й ефективності національних економік.

Фінансова політика держави залежить від зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх можна віднести фактори залежності держави від економічних взаємовідносин з іншими державами щодо поставок сировини, матеріалів, інших ресурсів, обміну технологіями, експортних можливостей самої держави, її інтеграції до світових економічних систем тощо [2].

Внутрішні фактори, які суттєво впливають на фінансову політику, – це форма власності на основні засоби виробництва, структура економіки, соціальний склад населення, рівень добробуту народу, інтелектуальний рівень населення, стан розвитку економіки і організація грошового обігу, стабільність грошової одиниці, розвиток форм кредитування тощо [3]. Крім зовнішніх та внутрішніх факторів, на фінансову політику держави впливають і інші фактори, що диктуються економічними умовами, які склалися на певному етапі господарського розвитку. З огляду на це фінансова політика змінюється і коригується з урахуванням практичної потреби (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України та з урахуванням практичної потреби

Більшість науковців вважають, що фінансова політика має бути підпорядкована одній меті – досягненню підвищення суспільного добробуту,

але при цьому вона має сприяти зростанню ефективності виробництва і насамперед підвищенню продуктивності праці, впровадженню матеріально-ресурсозберігаючих технологій, побудові раціональної структури економіки тощо [4]. Тому з метою стабілізації національної економіки та оптимального перерозподілу фінансових ресурсів органами державної влади, перш за все, слід спиратися на наступні принципи: цілеспрямованості (досягнення оптимального поєднання рівня зайнятості, виробництва та інфляції, досягнення певного рівня ВВП), пріоритетності (виділення першочергових напрямів її реалізації), ефективності (забезпечення процесу виходу з кризи, стабілізація національної економіки та мінімізація прояву кризових явищ), адаптації (постійний аналіз та контроль за показниками соціально-економічного розвитку та здійснення коригування у бік посилення ефекту стабілізації від заходів впливу), комплексності (комплекс взаємопов'язаних дій із мінімізації та усунення впливу кризових явищ на національну економіку).

Виходячи із сутності державної фінансової політики, яка полягає в системі заздалегідь визначених і затверджених заходів, форм і методів мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів державними інститутами з метою виконання державою своїх функцій відповідно до стратегічних і тактичних цілей її економічного і соціального розвитку, для вирішення її основних проблем можна виділити наступні завдання [5]:

- створення умов для максимізації обсягів фінансових ресурсів, які формуються державою;
- реалізація механізмів раціонального розподілу і використання сформованих фінансових ресурсів;
- забезпечення належного регулювання, стимулювання та контролю за економічними і соціальними процесами, використовуючи фінансові методи;
- формулювання, розвиток і підтримка функціонування фінансового механізму виходячи з цілей та стратегій фінансової політики;

➤ налагодження ефективної системи управління державними фінансами.

Практикою підтверджено, що фінансова політика, як і загальнодержавна економічна політика в цілому, залежить від сформованого правового поля та органів влади й управління в процесі реалізації функцій держави та забезпечення легітимності фінансових відносин. Невипадково фінансова політика виступає результатом дії як об'єктивного, так і суб'єктивного факторів впливу на її формування, реалізацію та розвиток в системі ринкових відносин.

Головними проблемами фінансової політики є проблеми забезпечення динаміки зростання, конкурентоспроможності економіки України, утвердження оновленої моделі фінансового розвитку. Саме такий шлях дозволить Україні зберегти і найефективніше використовувати наявний науково-технічний потенціал для здійснення структурних змін та зайняти належне місце у світовому просторі. Поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їх прискорення, радикалізація системних перетворень можуть забезпечити прогресивний розвиток держави.

Важливим фактором розвитку економіки є створення ефективного фінансового механізму. На сьогодні управляти фінансовим процесом – це, перш за все, управляти фінансовими ресурсами і через засоби та інструменти фінансового механізму стимулювати фінансовий розвиток. Ефективне функціонування фінансової системи держави залежить від налагодженості фінансових відносин у суспільстві, а також від дієвості фінансового механізму, за допомогою якого реалізується фінансова політика держави.

Зазначимо, що основу фінансової політики становить бюджетна політика, яка пов'язана насамперед із формуванням та виконанням бюджетів усіх рівнів. Економічна нестабільність і спад виробництва негативно впливають на формування доходів та фінансування видатків бюджету. Важливою проблемою залишається визначення оптимальних меж функці-

онування бюджетів усіх рівнів і забезпечення їх якісного і ритмічного виконання при збереженні провідної ролі Державного бюджету України.

Основний курс на фіскально-монетарні методи регулювання економічних відносин не завжди себе виправдовує і досить часто призводить до загострення економічних інтересів. Слід погодитись з багатьма науковцями, що на практиці варто дотримуватися принципу поєднання та узгодженості усіх методів державно-фінансового впливу на процес суспільного відтворення. Фінанси мають брати активну участь у всіх стадіях суспільного відтворення, а не лише на стадії розподілу. Сьогоднішні реалії вимагають фінансового впливу на весь процес кругообігу капіталу, що має сприяти його прискоренню, ефективному та цільовому використанню матеріальних, трудових і грошових ресурсів.

Реалізація фінансової політики характеризується тягарем не зовсім тривкої стабілізації в країні, помірним пожвавленням економіки, стабілізації матеріально-фінансового балансу та поступовою ліквідацією заборгованості перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами. В Конституції України окреслені основні напрями фінансової стратегії [6], а саме: сприяння завершенню роздержавлення і приватизації; демонополізація економіки; забезпечення соціального захисту населення; удосконалення зовнішньоекономічної діяльності з метою зміцнення позицій України на світовому ринку; захист і оздоровлення екологічного середовища; проведення адміністративної та пенсійної реформ, для чого плануються провести конституційні зміни, які викликають великі суперечності в суспільстві.

При формуванні державної фінансової політики на сучасному етапі повинно:

- застосування системи електронних державних закупівель ProZorro з метою забезпечення максимальної ефективності використання та економії бюджетних витрат, розширення добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості на всіх стадіях закупівлі товарів, робіт та послуг за

кошти бюджету [7];

- спрямування фінансових ресурсів на розвиток реального сектора економіки;
- ліквідація необґрунтованого розподілу бюджетних коштів та корупції, легалізація тіньового сектора економіки, насамперед легалізація виплати заробітної плати та неформальної зайнятості;
- спрямування коштів від продажу національних сировинних ресурсів на розвиток науково-освітньої сфери та закупівлю передових технологій та засобів виробництва [8].
- посилення бюджетної дисципліни та контролю за витратами бюджету.

На наш погляд, метою, яку необхідно досягти в Україні на основі оптимізації фінансової політики, може стати комплексний вплив всіх її складових на розвиток реального сектора національної економіки.

Висновки. Пріоритетними напрямками державного фінансування повинні стати загальнодержавні функції, інвестиції в інфраструктуру та фундаментальну науку, забезпечення мінімальних соціальних стандартів з одночасною розбудовою змішаної пенсійної системи та системи медичного страхування. Потрібно зазначити, що в кризовий час, а особливо в умовах прагнення України до входження в Європейський союз, фінансова політика держави повинна спиратися на нарощування інвестиційних видатків, адже ці витрати дадуть змогу посилити внутрішній попит. Також потрібно зменшити податковий тиск на малий та середній бізнес, забезпечити максимальне сприяння діяльності інвесторів будь-якого рівня на території України, цілеспрямовано підтримувати національного виробника. Крім того вирішення соціально-економічних проблем держави дозволить підвищити загальноекономічний потенціал, сприяти соціальному захисту та державній підтримці малозахисчених верст населення та науково-технологічному та інноваційному розвитку держави, збільшити частку надання соціальних послуг через адміністративні центри а також за допомогою мережі Internet.

Список використаних джерел

1. Запатріна І.В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір / І.В. Запатріна // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 2. – С. 59–73.
2. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 594 с.
3. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І. О. Луніна. – К. : Наукова думка, 2006. – 432 с.
4. Савченко К. В. Фінансовий механізм реалізації стабілізаційної політики держави / К. В. Савченко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету: наук.-практ. журн. – 2013. – № 1. – С. 77-85. – Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2013/01/7.pdf>
5. Сіташ Т. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика / Т. Сіташ // Академічний огляд № 1 (42), 2015.
6. Конституція України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/constitution>
7. Проект електронної системи публічних закупівель. – Режим доступу: <http://prozorro.org/>
8. Кужелев М. О. Концептуальні засади ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку України / М. О. Кужелев, М.О. Житар // Збірник наукових праць учених та аспірантів «Економічний вісник університету», Переяслав-Хмельницький, 2015. – С.14-18.
9. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку: монографія / за ред. І. Я. Чугунова. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 848 с.
10. Чугунов І. Я. Бюджетна складова суспільного розвитку / І. Я. Чугунов, А. А. Максютя // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 45–54.
11. Чугунов І. Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин // Вісник КНТЕУ. – 2011. – №4. – С. 13–22.
12. Лютий І.О. Концептуальні засади та суперечності реалізації фінансової політики держави / І.О. Лютий // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2005. – Вип. 79. – С. 4–6.
13. Петрушевська В. В. Трансформаційні напрями фінансової політики в процесі стабілізації економіки України // Бізнес Інформ. – 2013. – № 11. – С. 46-51.

Кужелев Михайло Олександрович – доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи;

Житар Максим Олегович – кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу.